

*Секція: Бухгалтерський,
управлінський облік і аудит*

**ПІНЧУК Л. В.
СЕМЕКРАС І. О.**

*Вінницький національний аграрний
університет
м. Вінниця, Україна*

ВІДОБРАЖЕННЯ ТА ОЦІНКА ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В ОБЛІКУ

Одним з найважливіших показників, які характеризують фінансовий стан підприємства, є стан розрахунків з дебіторами і кредиторами. Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 10 «Дебіторська заборгованість», визначаються методологічні основи формування бухгалтерського обліку і розкриття у фінансовій звітності підприємствами, установами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від форм власності інформації про дебіторську заборгованість.

Згідно з П(С)БО 10 Дебітори - це юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. Відповідно дебіторська заборгованість - це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [1].

Як відомо, заборгованість може бути різною, відповідно по-різному відображається в обліку та фінансовій звітності підприємства. За строком погашення дебіторська заборгованість може бути довгостроковою і поточною. При цьому враховуються два критерії: строк погашення та зв'язок з нормальним операційним циклом. Для обліку поточної дебіторської заборгованості визначено П(С)БО 10 [1].

Поточна дебіторська заборгованість - це сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Для обліку поточної дебіторської заборгованості Планом рахунків бухгалтерського обліку [4] передбачені рахунки 3 класу: 34 «Короткострокові векселі одержані»; 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»; 37 «Розрахунки з різними дебіторами»; 38 «Резерв сумнівних боргів».

Щодо оцінки довгострокової дебіторської заборгованості та відображення її в балансі підприємства в П(С)БО 10 визначено наступне [1]:

Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються відсотки, відображається в балансі за їхньою теперішньою вартістю.

Для обліку довгострокової дебіторської заборгованості Планом рахунків бухгалтерського обліку [4] передбачені рахунок 1 класу 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» з відповідними субрахунками.

Важливо зазначити, що оцінка поточної дебіторської заборгованості залежить від причини її виникнення та її вигляду.

Наприклад, поточна дебіторська заборгованість, що виникла в результаті реалізації продукції, товарів, робіт або послуг на умовах наступної оплати оцінюється за первісною вартістю.

Слід звернути увагу на те, що під первісною вартістю дебіторської заборгованості розуміється вартість, за якою такий товар був реалізований, а не його собівартість.

За такою первісною вартістю поточна дебіторська заборгованість, що виникла із зазначеної вище причини, враховується доти, поки не відбудеться одна з двох подій:

- 1) буде здійснене її погашення, і вона перестане існувати як така;
- 2) виникне різниця між справедливою вартістю даної дебіторської заборгованості та номінальною сумою коштів або (і) їхніх еквівалентів, які підлягають одержанню за реалізований товар.

Зазначимо, що відповідно до П(С)БО 19 справедлива вартість – це сума, за якою може бути здійснений обмін активу, або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими й незалежними сторонами [3].

Що стосується еквівалентів коштів, то відповідно до НП(С)БО 1 це: короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються в певні суми коштів та які характеризуються незначним ризиком зміни вартості [2].

У випадку, якщо відбудеться перша подія, то її наслідки прості й зрозумілі. Щодо другого випадку проблемним є питання, щодо визначення справедливої вартості дебіторської заборгованості. Зокрема, якщо мова йде про справедливу вартість дебіторської заборгованості це одне, а якщо мова йде про справедливу вартість дебіторської заборгованості, як компенсацію за поставлений товар, то це інше. В першому випадку, справедлива вартість визначається, виходячи з ринкової вартості аналогічних зобов'язань при здійсненні передачі права їхньої вимоги, а в другому випадку - виходячи з ринкової вартості переданого покупцеві та не оплаченого товару. В цих двох випадках справедлива вартість буде різною.

Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються відсотки, відображається в балансі за її теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення. Теперішня вартість - це грошова вартість майбутніх доходів на теперішній час. Розрахунок теперішньої вартості здійснюється за допомогою дисконтування, тобто довгострокова дебіторська заборгованість оцінюється за дисконтованою вартістю майбутніх платежів, які очікуються для погашення цієї заборгованості.

Отже, однією з актуальних проблем обліку даного активу підприємств, що виникає при складанні фінансової звітності, є його оцінка. Через невизначеність, пов'язаної з оплатою дебіторської заборгованості, в балансі вона оцінюється з певною мірою обережності - за чистою вартістю реалізації.

Підприємствам, у яких є дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги рекомендується здійснювати аналіз такої заборгованості за строками непогашення та документально оформляти результати такого аналізу. В такому випадку у підприємства будуть підстави для нарахування або не нарахування резерву сумнівних боргів.

Для приведення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості у відповідність з вимогами ПБО рекомендуємо на дату балансу (31 грудня) здійснювати нарахування резерву сумнівних боргів одним з методів, визначених ПБО 10.

Література:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств». Наказ Міністерства фінансів України від 07.07.1999 р. № 163.
4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань господарських операцій підприємств і організацій - Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291.
5. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99р. №996 – XIV (зі змінами і доповненнями).